

KANSALLIS- KIELINEN KORKEA- KOULUTUS- UHANALAISTA KULTTUURI- PERINTÖÄ?

Syrjäytyvätkö kansalliset kielet yliopisto-opetuksessa englannin tieltä? Onko kyse vääjäämättömästä tai tarpeellisesta kansainvälistymisestä? Pitääkö olla huolissaan suomen kielen asemasta? Onko kehitykselle vaihtoehtoja?

Monissa Euroopan maissa keskustellaan näistä kysymyksistä. Pääministeri **Sanna Marinin** hallituksen tiedeministeri **Petri Honkosen** pyynnöstä teimme yhdessä maisteri **Jani Koskisen** kanssa selvityksen, joka koski Suomen yliopistojen kielivalintoja. Selvitimme opetuksen, opinnäytteiden ja tutkimuksen kieliä sekä opiskelijoiden ja opettajien kokemuksia yliopistojen kielikäytännöistä.

Vuonna 2004 alkanut Bolognan prosessi loi Eurooppaan yhteisen tutkintojärjestelmän ja koulutusmarkkinan. EU-maihin syntyi tuhansia englanninkielisiä kandidaatti- ja maisteriohjelmia, jotka korvaavat aikaisempaa kansalliskielistä opetusta. Esimerkiksi Helsingin yliopiston maisteriohjelmista yli puolet on englanninkielisiä, Aalto-yliopiston ohjelmista yli 90 prosenttia.

Englanninkielisissä koulutusohjelmissä opiskellaan keskimäärin vain noin 10 opintopisteen verran suomea tai ruotsia. Maisteriohjelmista valmistuvien ulkomaalaisten onkin käytännössä mahdotonta työllistyä Suomen julkiselle sektorille.

Suomalaisen koulusivistyksen saaneista maisteritason opiskelijoistakin yli kolmannes opiskelee englanninkielisissä maisteriohjelmissä. Tämä on vastoin valtioneuvoston hyväksymän Kansalliskielistrategian tavoitetta, jonka mukaan koulutuspolku tulisi olla mahdollista käydä alusta loppuun samalla kielellä. Selvityksessä havaittiin, että myös suomenkielisissä

JANNE SAARIKIVI
toimi selvityshenkilönä
hankkeessa, jonka
tavoitteena oli selvittää
suomen ja ruotsin kielen
asemaa yliopistoissa.

maisteriohjelmissa on paljon englanninkielistä opetusta ja että todellinen opetuskieli poikkeaa usein ilmoitetusta.

Opinnäytteiden kieli on yhä useammin englanti. Vuonna 2021 valmistuneista maisterintöistä oli 38 prosenttia ja väitöskirjoista 86 prosenttia englanninkielisiä. Aalto-yliopistossa jopa kandidaatintöistä 45 prosenttia tehtiin englanniksi. Suurimman osan englanninkielisistä opinnäytteistä laativat suomen- tai ruotsinkielisen koulusivistyksen saaneet opiskelijat.

Lain mukaan yliopistot ovat suomen- tai ruotsinkielisiä. Käytännössä niitä ei aina voi näillä kielillä läpäistä. Yliopistojen kieliperiaatteissa ei enimmäkseen linjata selvästi oikeudesta opiskella kansalliskielellä tai opettajan velvollisuudesta hallita kansalliskieliä.

Lainvalvontaviranomaiset ovat ottaneet kriittisesti kantaa yliopistojen kielioloihin. Keväällä 2023 oikeuskansleri lausui Aalto-yliopiston kauppatieteiden ja teknillisen alan maisterikoulutuksesta, josta oli jo aikaisempi lausunto vuosikymmenen takaa. Lausunnon mukaan opiskelijoiden kielilliset oikeudet ovat voimassa vain ”näennäisesti” ja tilanne yliopistolain vastainen. Kysymys kuuluukin, miksi opetus- ja kulttuuriministeriö ei reagoi lainvastaiseen tilanteeseen esimerkiksi valtionavustuksia pidättämällä.

Yliopistoissa olisi tarjolla akateemista monikielisyyden asiantuntemusta. Käytännön kielivalinnat perustuvat näköjään silti jäsentymättömään käsitykseen kielestä kommunikaatiovälineenä. Kielen muut funktiot esimerkiksi tiedon tuottajana, kulttuurisen informaation ja diversiteetin säilyttäjänä ja välittäjänä tai yhteisön sosiaalisten suhteiden luoja ja ylläpitäjänä sivuutetaan.

Suurimmassa osassa EU-maita kansalliskieliä suojellaan Suomea tiukemmin.

Osana selvitystä toteutimme avoimen opiskelijakyselyn, johon vastasi 1 926 opiskelijaa. Noin 70 prosenttia vastaajista edusti kolmea oppilaitosta: Helsingin yliopistoa, Aalto-yliopistoa ja Tampereen yliopistoa.

Suomenkielisistä vastaajista 38 prosenttia ilmoitti toivovansa lisää suomenkielisiä kursseja ja kurssimateriaaleja. Ruotsiksi vastanneista lisää äidinkieliä kursseja ja materiaaleja toivoi 71 prosenttia. Kysyttäessä millä kielellä opiskelija suorittaisi kurssin, jos tarjolla olisi useita vaihtoehtoja, yli 80 prosenttia ilmoitti haluavansa suomen- tai ruotsinkielisiä kursseja.

Kun Euroopan kansallisvaltioihin 1800-luvun mittaan luotiin kansalliskielisiä koulutusjärjestelmiä, tätä perusteltiin mahdollisuuksien tasa-arvolla, luokkayhteiskunnan purkamisella ja paikallisen tai kansalliskielisen tiedon arvon nostamisella. Nämä ovat ajankohtaisia perusteita jatkaa kansalliskielistä akateemista opetusta tänäänkin.

Suurimmassa osassa EU-maita kansalliskieliä suojellaan Suomea tiukemmin. Italiassa korkein oikeus on todennut englanninkieliset maisteriohjelmat lainvastaisiksi. Alankomaissa englanninkielisen yliopisto-opetuksen määrä on ollut yli kaksi kolmasosaa kaikesta opetuksesta, mutta opetusministeri antoi hiljattain määräyksen nostaa hollanninkielisen opetuksen määrää kahteen kolmasosaan.

Norjassa ja Tanskassa on voimassa vaatimus, jonka mukaan kansainvälisen henkilökunnan on siirtymäajan jälkeen ryhdyttävä käyttämään kansalliskieliä. Viime aikoina on oltu huolissaan juuri näiden maiden yliopistojen Suomea paremmasta *ranking*-menestyksestä. Ehkä yksikielinen englanninkielinen opetus ei siis Suomenkaan yliopistoja nosta?